

Милуника Митровић

**ЕРОС ПРЕКОРАЧЕЊА,
ПОДВОЈЕНОСТ И ЈЕДИНСТВО**

Драган Јовановић Данилов, *Чувар бележнице*

Фондација Група север, Нови Сад, 2019.

Са не малим читалачким узбуђењем отварамо најновију песничку књигу Драгана Јовановића Данилова под насловом *Чувар бележнице*, изабране и нове песме, као драгоцену шкрињу живих речи.

Данилов се најавио као већ изразито маркантна песничка појава у нашем песништву последње деценије XX века, остајући запажен и у првим деценијама овог века. Острашћен „силовитим покретом речи“, све присутнији, суверенији и интригантнији својим стваралачким запутом, од прве књиге *Еухаристија* (1990) па до ове. Његова поезија неисцрпне имагинације, сугестивношћу једне поетички непатворене емоције, не престаје да привлачи нове читалачке кругове поклоника и тумача. Упечатљива својства његове песничке индивидуалности, у смелом али и суптилом прекорачењу разноликих поетичких пракси не само у оквиру своје генерације, допринела је да данас буде један од најпревођенијих српских песника у Европи, од недавно и у Америци. Пишући својевремено о књизи песама *Гнездо над понором* (2005), енглеска критичарка Елизабет Хамилтон између осталог, као да луцидно предвиђа наставак поетичких заокрета Даниловљевог песничког писма, продубљених и тематски разлистаних у наредним збиркама. А нарочито показаних избором и примереним обимом сада у *Чувару бележнице*, као репрезентативној круни досадашњег опуса: „У овој поезији велика култура и редак дар експресивне жестине бележења, спајају и измирују религиозну упитаност, славу еротичне путености и ламент над пропадљивошћу тела“.

У обиљу песама аутор је очито био пред необично сложеним изазовом, овога пута вагања властитих остварења из позиције читатеља. Занемарујући хронолошку линеарност поретка песама и збирки, Данилов „очински“ посваја само оне песме које је видео у светлу свог тематско-поетичког тежишта у симетријама кругова континуума свога сведа, као оног што ће пропламсаји унутарњих сагоревања поверити *Чувару бележнице*. Тиме, дијалоге са собом истим и другим, експресивније изнова осветљава тамнице и лагуме душе, ношене жудњом живота за самим собом, увек једначене са неутаживом жеђи за песмом – стихијом ватре, воде, земље, основних праелемената Даниловљеве поезије. Ова књига, као раскошни архиваријум, недвосмислено нуди оно сушто што „опустела гнезда уста“ шапућу варљивом свету у мрачном времену кроз који

пролази поезија. И подсећају на траг стваралачке одисеје искуством властите коже и крхкости тела, са срцем као покретачем свега. (Спаљивање рукописа).

Опсежни и темељан предговор Бојане Стојановић Пантовић, аналитички указује на целокупни учинак песниковог опуса, прецизно обухватајући значајан стваралачки домаћај ове књиге: „Данилов је стваралац који са огромном захвалношћу прихвата начело промене, настојећи да је артикулише као извесну меру новог, тек освојеног и актуелизујућег искуства из ког се оглашава. У том смислу у последњим збиркама *Говорити са водопадима* и *Ум подивљале реке* он се чак иронично односи према својим претходним збиркама, без обзира на њихову рецепцију. Ауторски глас најпре умањује и готово брутално негира значај написаног“. А затим се Бојана Стојановић Пантовић осврће и на интерпретативни напор подухвата рекапитулације, и на суштинске координате ове поетике острашћености вере и сумње у реч, изливену преко поезије у дубљем смислу ширег временског лука: „Изразити релативизам поетског смисла који овде заступа Даниловљев лирски субјект у вези са разарањем сваке онтолошке објективности написаног, као и субјективне, иманентне потребе за рашчитавањем једног претпостављеног значења“.

У хераклитовски вечној промени, понекад нихилистички тврдог става, али и неочекиваног отпора пепелу заорава, лирско Ја стално зависи од изговорених и неизговорених речи, које *Бележница* чува као сведочанство о њему. О оним тренуцима свеопште прустовске патње човека која се обраћа из осаме, лепоте, љубави, страха и дрхтања крхке „трске која мисли“, са надом у религију енергије чистог срца, опипавајући изнутра ватру неугасле илузије поезије, која може бити кадра да спасе свет од безнадежне баналности. У промени флуидних покрета и преокрета, јединства супротности значења, за Данилова писање опстајава као најеротичнији доживљај, у исти мах, и ризични загрљај са сликом света видљивом споља и унутра, као божански додир пун тајни, парадокса, таласања дубоке зебње: „Није песма утврђени град. Оно што си некада написао више се не сећа тога што си написао, ни тога ко си ти.“ (Талас одбегао од океана)

Аутопоетички пролог песмом *Древни учитељи*, Данилов алегорично и иронизирано сугерише биполаран однос према песничкој и уопште културној баштини. Са дужним поштовањем обраћајући се „древним учитељима“, као великим утемељивачима идентитета културне традиције, песма је поентирана одлучном опонентом у име савременика, свих који „живели смо у добу неразговорнијем од снова. Због тога је нужна деконструкција и обнова новог песничког храма и форме и духа, а ипак – неће нас нигде бити без вас,/ древни наши учитељи. А опет, пропашћемо ако не разрушимо ваша сјајна краљевства.“

Приметно све суморније бивају боје нестајања тоpline у призорима атмосфере осаме, одакле се песничко Ја нескривено оглашава и сенчи странице изабраних и нових песама. У стиховима ослушкујемо један не више тако тих вапај за лепотом смисла и љубави, већ громогласни одјек водопада и опору повест интима осамљеника попут митског једнорога, који своди рачуне са собом, разгрћући велове привида, „округлих малих градова“ и велеградских карневала као упозорење на крхку рањивост људског бивања. Такође, и самог песника који се предева у утварност гаврана, свога двојника саговорника, или у хрид обљубљену буком таласа и урушавања, обесмишљавајући речи и све друго пред лицем заорава. Све, осим елоквенције тишине око пламена велике, невидљиве ватре, коју једино осетљива душа мора осетити и разумети. У тој ватри,

„ношеној крилима собе“ и пустоши, заправо горе најдрагоценије речи непослатих писама и као свега што песник има, о чему сведочи потресни призор песме Спаљивање рукописа. Без сумње, срећна је та велика песма Драгана Јовановића Данилова. Додирнута милошћу Каирова, она открива сву драматику песничке душе импресивном сценом катарзичног одустајања. А свако ко ову песму добро „види“, одмах ће знати да је она – апсолутно антологијска. Међу другим својим звезданим сестрама, исијаваће за свагда чиста и (не)изгорела.

На кога се овај зид срушио?

Ни последње жеље пред погубљењем немам.

Спаљујем све рукописе осим овог.

Ко ме у овом тренутку не види,

тај ме никада није видео.

Песничко Ја на путу до тишине пепела и назад у ватру речи кроз време/простор лепоте и ужаса овог света, упркос свему, узда се у стихове песме као у божанску моћ неке више трезвености: „Сваку велику песму напише пепео који нас приморава да постојимо. Не Бог. Други путују, а бог издаје карте и остаје“ (Песме су моја плућа). На шеталици од стварног до утварног, ове песме и експлицитно навешћују: „Долази време/ кад свако од нас мора вратити своје срце своје срцу./ Ране нас одвлаче дубоко у тамну шуму. / Вране што краду наше рукописе гласају се/ у пустилини.“ Голи и сами идемо кроз класје/ да разменимо своје душе са булкама. Ипак, са горким укусом признања опонираће затим истином: „кукавнији од ношења свог терета је покушај да га се ослободимо“ (Непослата писма).

Амбивалентност страсне потребе песничког субјекта за измештањем у неко друго бивство (биљног, животињског света па и пепела) усудни је зов сталног вртложења и подвајања значења речи. Пре свега, у оним песмама упадљивије слике даха метафизичке језе, која се злокобно стеже око свога творца и у погледу утварне фигуре гаврана „који ме посматра као црна урна у чијој је утроби мој пепео“ (Стезање празнине). Такође, слична атмосфера пролазности безнађа других бића, сабраће прустовски схваћене свеопште патње, јер по Данилову (и Рембоу) управо „песник је онај који на себе прима и судбину човечанства“.

Узнемирујућа је чар исповедно интимних призора љубави, самоће, тела и ништавила, на које указују песмама истог и других тематских кругова, где се понекад парадоксално реско или носталгично мекше, навешћује опраштање од писања, и од самог живота. Зато је и горка опорост дијалога са телом, као привременим уточинством, са којим је песниковог духа махом у неслози и расцепу: „Ја сам тако различит од тебе, / тело моје, хуљо; / никада се нећемо срести нас двоје“ (Зимовник, дописивање са мојим телом). Потом у истој песми следи молитвено обраћање Творцу за милост трајања живота утеловљеног у обличју властитог тела: „Леп си ти дворац, тело моје, лепо свратиште./

Не одлази од мене, привремена моја владо/ које се ужасавам, буди још неко време са мном/ варварско моје тело и немој помислити/ да сам уистину срећан док, нујни, стојимо/ на пустом тргу ове провинцијске вароши и киснемо.“ После налета таквих тренутака, ипак се ерос поново буди, да опет суверено „букне као болест“, као (не)потрошена љубав двеју самоћа, водећи у још стрмије симетрије мисаоних и емотивно бурних рефлекса пре поновних преиспитивања и искушења. Заумни силасци у тајне подземних ходника предграђа, одводе често неуморника песника да попут кртице трага за језичким благом непознатог речника о који се отима тишина, као у песми Зимовник, дописивање са мојим телом и многим сличног мотива, са експресивно упечатљивим метафоричким нијансама психолошког понирања (Симетрија вртлога, Песме су моја плућа, Таласи, Неко дубоко у мени копа угаљ, Тешка крила, Робијаш и другим). Пратећи ритмом тематско-мотивских предзнака кроз циклусе и песме, заустављамо се над већ добро нам познатим насловима и неким новим, са високим поетичким и значењским донетима у рангу кључних Даниловљевих песама: Хомер предграђа, Гнездо над понором, Вино с вулкана, Оштри портрети, Београд, прекоокеански брод, и епилошке позиције циклуса и песме Чувар бележнице.

Складно склопљена целина књиге од седам циклуса намеће идеју да тај број можда није случајност, с обзиром на сложеност свеприсутства једне особите религиозности Данилова ствараоца, која симболно указује на седам дана Божјег стварања. Он јесте песник верник, али и скептик спрам Божје моћи свезнања, не и постојања. Отуда и његова све израженија потреба за саморазумевањем, и лику Бога једно изравно обраћање питањима без улагивања, и без одговора: „Не верујем у тебе, Боже./ Да постојиш, ваљда би се некада / ушуњао у моју собу и, ма колико то/ глупо звучало, рекао: Данилов, то сам ја!“ Али, опет, грлећи живот као најчудеснију Божју креацију, биће песника остаје кротко и незаштићено као дете, хрлећи Богу као жељеној целини, и нежности тоpline родитељског загрљаја: „Кад заспим, ти ћеш ме узети и држати/ у наручју као јагње или читаво стадо“ (Чувар стада). Потресни ламент над недавном смрћу своје мајке, у песми Опраштање са мајком, песник син, обраћа се Божјој фигури пројектованој у лик мајке: „Бог није могао бити присутан свуда, па је зато створио, тебе, мајко.“ Чинећи бравурозну апотеозу језиком дирљиво „избрушене нежности“ и патње, да то јединство са Богом сени мртве мајке може значити и обрнуто: мајка је оно вечно божанско крило свепрожимања живе љубави – смрти и рођења. Јер, „нико до мајке не зна ко је њен син и нико други до сина/ не позна мајку – тако остаде у списима.“

Ако поезија учи човека нечему данас и одувек, онда је то да буде и остане на свом путу сличан уметности, не сличан другим људима, па ни древним учитељима. Драган Јовановић Данилов, вратио је из пепела својим океаном срца ватру вере у то. Песник није залуд градио „гнездо над понором“, у зениту своје песничке зрелости да би нам даровао овај чудесни речник *Чувара бележнице*.